

Erna van Koeven (a), Floor van Renssen (a) & Frank Schaafsma (b)
(a) Hogeschool Windesheim, Zwolle
(b) Deltion College, Zwolle
Contact: f.van.rensen@windesheim.nl

***The Queen and the King*. Twee boeken met levensechte verhalen uit het beroepsonderwijs**

1. Inleiding

*“Wat zijn woorden opgeschreven
als de kern ervan niet wordt begrepen.
Voorbij het punt van lezen
is het de kunst van leven”*
(Typhoon, *Hemel valt*, 2014).

Deze woorden kreeg het boek *King Leroy en andere levensverhalen uit het middelbaar beroepsonderwijs* mee als motto. Het boek werd op 25 mei 2018 gepresenteerd op ROC Deltion in Zwolle. De boekpresentatie was de feestelijke afsluiting van een pro-

ject waaraan 64 studenten en 10 docenten samenwerkten. Studenten van verschillende mbo-opleidingen van Deltion (niveau 1 en niveau 2) en hbo-opleidingen (vierdejaars Journalistiek en Nederlands) van Hogeschool Windesheim maakten samen dit boek: een verzameling van 32 aangrijpende verhalen over de levens van jongeren. Ze vertelden over hun leven aan de Windesheim-studenten, die de verhalen optekenden. *King Leroy* is het vervolg op het succesvolle boek *Queen Latifa en andere levensverhalen uit het entree-onderwijs* (2014).

Het idee voor *Queen Latifa* ontstond uit een behoefte aan rijke teksten voor de doelgroep van de mbo-studenten op Deltion, waar sinds 2013 twee keer per week gezamenlijk wordt gelezen tijdens het ‘vrij lezen’-moment. Dit ‘vrij lezen’-programma is bedoeld om de geletterdheid van mbo-studenten te bevorderen. Juist voor de lagere niveaus van het mbo is lezen cruciaal voor de taalbasis van de student om vooruit te komen in de maatschappij (Van Koeven 2015). Al snel bleek dat de studenten graag verhalen wilden lezen over jongeren zoals zichzelf. Twee jaar na *Queen Latifa* was er behoefte aan nóg meer van zulke verhalen.

Het motto van de Zwolse muzikant Typhoon drukt uit waar het in beide boeken om gaat. De waarde van de verhalen zit hem voor jongeren niet in het ‘leren lezen’, maar in ‘de kunst van leven’. De verhalen laten zien hoe moeilijk het leven voor (deze) jonge mensen kan zijn. Ze helpen lezers om zich te verplaatsen in anderen. Voor velen zijn de verhalen ook herkenbaar. Ze bieden modellen om om te gaan met dilemma’s en tegenslagen, of bieden troost. Hoe dit werkte bij *Queen Latifa* werd onlangs beschreven in *Pedagogiek in Praktijk* (Schaafsma & Van Koeven 2017).

King Leroy werd meteen na de presentatie op 25 mei 2018 verslonden tijdens het leesuur. Al snel bleek dat ook dit boek op veel andere manieren waardevol is. ROC’s uit het hele land bestellen het boek, omdat de verhalen kunnen helpen om lastige onderwerpen in groepen te bespreken, bijvoorbeeld bij lessen Loopbaan en lessen Burgerschap of bij coaching van studenten. Boeken als *Queen Latifa* en *King Leroy* kunnen bijdragen aan de pedagogische kwaliteit van het onderwijs, omdat ze inzicht bieden in het persoonlijke leven van kwetsbare jongeren. Niet alleen studenten, maar ook docenten leren daarvan: ze begrijpen meer van de obstakels die het ontwikkelingsproces van jonge mensen soms in de weg staan. Betekenisvol leesonderwijs, burger-schapsonderwijs en *narrative coaching* lijken zo als vanzelf bij elkaar te komen.

2. Achtergronden bij het project

Het project rondom beide levensverhalenboeken is een resultaat van de leergemeenschap ‘Met verhalen in de superdiverse wereld komen staan’. Deze leergemeenschap werd opgericht door dr. Yvonne Leeman, lector Pedagogische Kwaliteit (Windesheim). Lerarenopleiders van verschillende vakken werken op een onderzoekende en ontwer-

pende wijze met verhalen in hun onderwijs. Door verhalen in te zetten, ontwerpen we vakonderwijs dat geïntegreerd aandacht besteedt aan ‘waardenontwikkeling’, ‘persoonsvorming’ en ‘burgerschap’. Meer in het bijzonder gaat het erom dat jongeren worden voorbereid op het leven in een superdiverse wereld (Leeman 2016). Om deel te kunnen nemen aan de samenleving is het niet alleen belangrijk om geletterd te zijn, maar ook om te kunnen omgaan met multiperspectiviteit en pluriformiteit.

Omdat lezen ook een belangrijke rol speelt bij maatschappelijk succes, kan betekenisvol leesonderwijs een sleutel zijn tot het bevorderen van gelijke kansen (Mol & Bus 2011). En dat is op dit moment één van de belangrijkste prioriteiten voor het onderwijs. De segregatie door het onderwijs is de afgelopen jaren immers toegenomen in plaats van afgenomen (Inspectie van het Onderwijs 2018).

De leergemeenschap rondom verhalen en diversiteit sluit aan bij de groeiende populariteit van narratieve aanpakken in zorg en onderwijs. Vormen van *storytelling* worden effectief ingezet om professionals empathischer en reflectiever te maken, opdat ze betere zorg en begeleiding zouden kunnen bieden. Vanuit dit oogpunt is het verwonderlijk dat het lezen van boeken en verhalen voor jongeren op veel ROC's en vmbo's weinig aandacht krijgt. Misschien is het onterecht dat het lezen van fictie op veel scholen de status heeft van het ‘zorgenkindje’ van ons vak en zijn verhalen juist één van onze grootste troeven om hen te motiveren en tegelijk in contact te brengen met een rijk taalaanbod (Van Renssen 2018).

Met *King Leroy* en *Queen Latifa* proberen we die krachtige elementen elkaar te laten versterken, zodat er een opwaartse cirkel ontstaat. Het lezen van rijke teksten vergroot immers de maatschappelijke kansen van jongeren. Levensechte verhalen, verteld voor en door jongeren, maken het leesonderwijs boeiend en openen nieuwe werelden en perspectieven waarover dan ook weer gelezen en gesproken kan worden. Zo gaan geletterdheid en persoonlijke ontwikkeling hand in hand.

3. Aan de slag met de verhalen

Jongeren komen vaak in aanraking met gepolariseerde standpunten over maatschappelijke kwesties. Leraren worden geconfronteerd met spanningen in klassen als gevolg van ongenueanceerde of kwetsende en gekwetste uitspraken van leerlingen. In zulke gevallen kunnen persoonlijke verhalen een uitweg bieden doordat ze het thema via een omweg benaderen. De fictieve verhaalwereld scheidt namelijk een veilige afstand, terwijl de verteltechnieken een beroep doen op emoties en ervaringen van lezers. Je verplaatsen in een personage kan helpen om genuanceerder naar bepaalde kwesties te gaan kijken. Via de afstand van het verhaal is het ook minder confronterend om sociale en emotionele gevoeligheden te bespreken. Vaak voelen leerlingen zich door het verhaal uitgenodigd om hun persoonlijke ervaringen te vertellen. Het is belangrijk dat

de docent het initiatief hiervoor bij de leerlingen/studenten laat (Brussen & Van Renssen 2017). In een goede sfeer kan de openheid en kwetsbaarheid van leerlingen veel indruk maken op de groep en kunnen er levendige gesprekken ontstaan.

Levensverhalen van leerlingen kunnen worden ingezet om leraren te trainen in het omgaan met bovengenoemde gevoelige thema's in hun eigen klassen. De verhalen kunnen ook een aanzet zijn voor reflectie op het eigen didactische handelen en voor bewustwording van de eigen docent-identiteit. Het lezen van de verhalen kan óók bijdragen aan een genuanceerd beeld van leerlingen. Zoals docenten die met de levensverhalenboeken werkten vertelden, hebben de verhalen hun blik op hun leerlingen voorgoed veranderd.

Om deze reden worden de verhalen op dit moment op allerlei manieren ingezet in de lerarenopleiding: bij stagebegeleiding, slb en in taalonderwijs. In samenwerking met de lerarenopleiding Engels verschijnt binnenkort een Engelstalige editie van de verhalen – vertaald door studenten – zodat ook in de lessen Engels met levensverhalen gewerkt kan worden. In deze interactieve workshop laten we beeldmateriaal en verhalen zien rondom deze *good practice* en zullen de deelnemers zelf ondergaan hoe het is om met verhalen te werken.

Als je het boek *King Leroy, Queen Latifa* of allebei wilt bestellen, stuur dan een mail naar fschaafsma@deltion.nl. Van *Queen Latifa* is door Deducon Educatief een luisterboek gemaakt. De Engelstalige versie van *King Leroy* verschijnt in de loop van 2019. Het project kwam mede tot stand dankzij ondersteuning van Stichting Lezen, Deltion en Windesheim.

Referenties

- Brussen, J. & F. van Renssen (2017). “Verhalen en gevoelige gesprekken in de klas. Een uitdaging voor het opleiden van leraren Nederlands”. In: A. Mottart & S. Vanhooren. *Eenendertigste conferentie Onderwijs Nederlands*. Gent/Drongen: Skibris, p. 118-122.
- Inspectie van het Onderwijs (2018). ‘De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag over 2016/2017’. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Leeman, Y. (2016). “Met verhalen stevig in de superdiverse wereld komen staan”. In: *Pedagogiek in Praktijk*, juni, p. 23-26.
- Mol, S.E. & A.G. Bus (2011). “Lezen loont een leven lang: De rol van vrijetijdslezen in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren”. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 12 (3), p. 3-15.
- Van Koeven, E., A. Smits & F. van Renssen (2018). “Tweede levensverhalenboek door

MBO Deltion College en Hogeschool Windesheim”. In: *Geletterdheid en Schoolsucces*. Online raadpleegbaar op: <http://geletterdheidenschoolsucces.blogspot.com/2018/05/tweede-levensverhalenboek-door-mbo.html>.

Van Koeven, E. & F. Schaafsma (2017). “Levensverhalen van studenten”. In: *Pedagogiek in Praktijk*, 23 (99), p. 22-30.

Van Koeven, E. (2015). *Je vak moet je doen, niet lezen. Vrij lezen in het entree-onderwijs*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Van Renssen, F.A. (2018). “De verhalen in onze taal zijn de troef van ons vak”. In: *Neerlandistiek voor de klas. Neerlandistiek.nl*. Online raadpleegbaar op: <https://www.neerlandistiek.nl/2018/05/de-verhalen-in-onze-taal-zijn-de-troef-van-ons-vak/>.